

de bedoeling en de architectuur madeleine steigenga

over Het Huis voor Cultuur en Bestuur en over de realiteit van de architectuurcriticus

Het Stimuleringsfonds voor Architectuur organiseert voor de tweede keer een Masterclass Architectuurkritiek. Ik ben één van de gelukkigen die hieraan deelnemen. Mijn motivatie is dat ik bij het schrijven over mijn eigen vak - ik ben zelf praktiserend architect - ervaar hoe moeilijk het is om gebouwen en de gebouwde omgeving in woorden te verbeelden. Woorden die nodig zijn om te kritisch te kunnen communiceren over architectuur.

De deelnemers aan de klas hebben uiteenlopende achtergronden. Journalisten, architectuurhistorici, een landschapper, architecten en stedenbouwers. Vier ervaren schrijvers en critici - Tracy Metz, Johan Lagae, Wouter Vanstiphout en Bernard Colenbrander - vertellen hoe zij zelf werken en hoe zij hun eigen praktijk als architectuurcriticus opvatten. De historici Bernard Colenbrander en Wouter Vanstiphout geven hun leermeester Ed Taverne alle credits: Taverne zette het hedendaagse bouwen op zijn lesrooster en vervolgens stimuleerde hij zijn studenten om dicht bij de bouwpraktijk stage te doen in plaats van voor archiefwerk te kiezen. Metz vertelt vanuit haar journalistenpraktijk. Zoals je bewust zijn van je lezerspubliek. Hoe het voelt om rondgeleid te worden door een vriendelijk architect, in een gebouw wat je verschrikkelijk fout vindt. En de realiteit van de eindredacteur die je artikel in zijn bureaula laat liggen.

Wij - de beginnend critici - krijgen opdrachten. Eerst korte schrijfopdrachten van Metz en Lagae. Het werken aan de schrijfopdrachten en het bespreken ervan lokt discussies uit. Over de relatie tussen schrijver en architect. Wie wil je aanspreken met je kritiek? Je lezers, de architect, de opdrachtgever of de maatschappelijk verantwoordelijken? Kan een architect kritisch schrijven over gebouwen van collega's? Herschrijft de historicus de architectuurgeschiedenis met zijn kritieken?

Dan volgt de grote schrijfpdracht.

We kiezen uit een aantal voorgeselecteerde en gerubriceerde gebouwen die gepubliceerd werden in de serie Architectuur Jaarboeken van het NAI. Ik kies het in 2007 opgeleverde Het Huis voor Cultuur en Bestuur te Nijverdal uit de rubriek 'baksteen classicisme'. het is een verrassend gebouw binnen het oeuvre van Claus en Kaan Architecten Amsterdam.

Met het doornemen van de stapel jaarboeken start ik mijn zoektocht. Elk jaar staan er een of twee gebouwen van Claus en Kaan in. Er is haast gemaakt met het publiceren van Het Huis, het gebouw blijkt pas na de selectie voor het jaarboek in gebruik genomen. Het jaarboek volstaat met een korte planbeschrijving en een opsomming van de externe adviseurs. Het Huis van de ontwerpers Dick van Wageningen en Felix Claus is de uitbreiding van het gemeentehuis van Hellendoorn - waar Nijverdal onder valt – een combinatie-gebouw met het theater, de bibliotheek, de VVV, de CWI (arbeidsbureau) en verhuurbare ruimtes voor commercie als een Grand Café, de ANWBwinkel en een uitzendbureau. Beweegredenen voor de selectie van Het Huis voor het jaarboek ontbreken.

De website van het architectenbureau geeft nog minder informatie dan het jaarboek. De in het jaarboek genoemde architect Dick van Wageningen geeft hits bij Google. Hij dreigt de gemeente Tynaarlo met een proces vanwege het voornemen om een skatepark aan te leggen vlakbij het gemeentehuis. Aan dit gebouw van Claus en Kaan werkte Dick van Wageningen dus ook. Zorgvuldige architectuur. Door de witte horizontale borstweringen lijkt dit gemeentehuis te zweven boven het strakke groene grasveld. In de raadzaal vilten wandbekleding van Claudia Jongstra.

Het Huis voor Cultuur en Bestuur is een feest der herkenning voor een architect. De ontwerper is duidelijk geïnspireerd door Louis Kahn en Sigurd Lewerentz. De toogdaken en houten deuren en panelen zoals Louis Kahn toepaste in het Kimball Art Center, een bedevaartoord voor architectuurliefhebbers. En het metselwerk met hoge vlakke voegen zoals de latere werken van Lewerentz. En ook het in het vlak van de gevel gekitte glaspaneel verwijst naar deze Zweed.

entree hal

service balies

Als je om het gebouw heen loopt herken je in het voormalige stadhuis van Nijverdal uit de zestiger jaren de gemetselde gevelvlakken zoals Claus en Kaan Architecten in hun beginjaren toepaste. Het voormalige stadhuis verbindt de hoofdentree met het CWI middels een ruim opgezette serie servicebalies en spreekkamers.

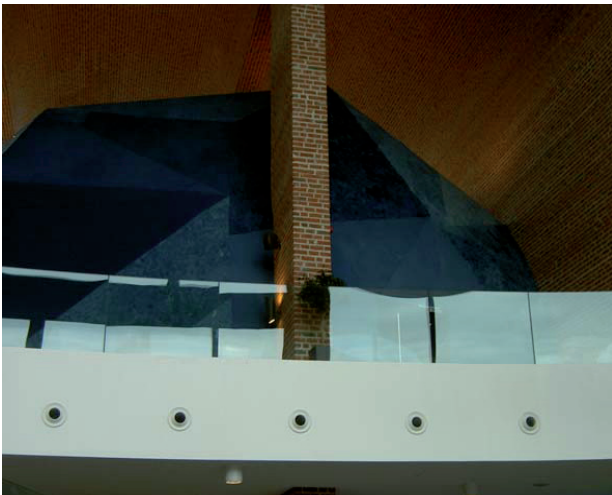
De ontvangst in Het Huis voor Cultuur en Bestuur is gastvrij. De voorlichtster spreekt met bewondering over architect Van Wageningen die ook na de oplevering betrokken wordt bij praktische aanpassingen. Het eerste probleem diende zich al snel aan. Een raadslid kreeg het benauwd in de raamloze inpandige raadzaal-annex-trouwzaal, aan de binnen- en buitenkant met vilt bekleed. 'vervelend voor de kunstenaar en de architect', maar gelukkig nu opgelost; het raadslid volgt de vergaderingen middels een beeldscherm buiten de raadzaal. Op dit moment wordt samen met de architect een oplossing gezocht om de entree scootmobiel-proof te maken.

Het Huis is een gebouw met bijzonder veel ruimte – in m2 en vooral in m3 – wat in een paar parallelle potloodstrepen in de situatie is neergezet. Ik probeer in mijn artikel voor de masterclass uit te leggen dat de Europese aanbesteding van Het Huis debet lijkt aan de grove opzet van het plan. Voor het contact met de opdrachtgevers en gebruikers een feit is, ligt het gebouw in de aanbestedingsfase al vast.

bibliotheek

Het commentaar op mijn eerste proeve van architectuurkritiek is kort: dit is geen architectuurkritiek, maar de liefdevolle beschrijving van het werk van een collega.

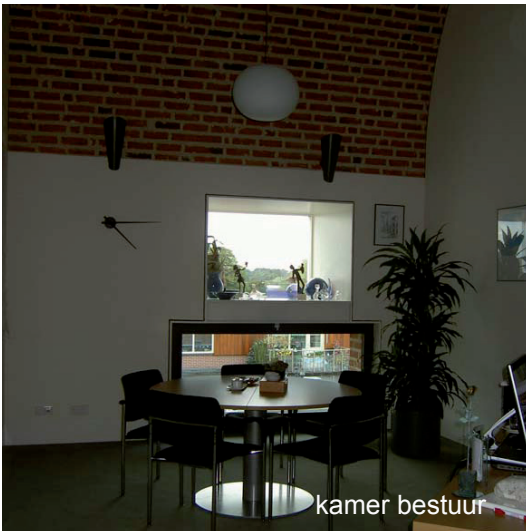
Er worden handvaten gegeven om de opbouw van het artikel te verbeteren en Johan Lagae stelt vragen over wetenswaardigheden in mijn artikel.

Met name zijn opmerking 'zijn het leken die beslissen over een Europese aanbesteding? dat lijkt mij sterk' stemt mismoedig. Lagae is Belg. Hoe kun je uitleggen dat in Nederland bij de beslissende fase in de aanbestedingselectie bijna altijd leken meebeslissen? De Hollandse opdrachtgever wil weten wat hij krijgt. Hij huurt een adviseur – voor wie geen kwalificaties vastliggen - om zijn Europese aanbesteding te regelen. En beslist graag zelf mee in het laatste stadium. Bij dit script past geen fijnzinnige stedenbouwkundige inpassing à la Alvar Aalto, geen eruditie, wel brute overtuigingskracht.

Indira van 't Klooster van Architectuur Lokaal meldt zich bij onze masterclass, op zoek naar critici. Om de zinnen te verzetten schrijf ik een kort stukje over architectuurkritiek voor De Olifantenkooi. Hierin beschrijf ik dat het niet gaat om een gebrek aan architectuurcritici – we zitten met 15 ambitieuze schrijvers rond de tafel - maar om het ontbreken van een markt voor kritieken. Ik stel voor om een architectuurprogramma te starten zoals Studio Voetbal op zondagavond.

Studio Architectuur. Een soepele voorzitter, vier zeer verschillende tafelgenoten en veel beeldmateriaal 'op afroep'. Een analyticus, een gebruiker, een bouwer, een criticus en een ontwerper . Elkaar opjuttend, aanvullend en vliegen afvangend. Een onderwerp wordt vanuit allerlei invalshoeken kritisch belicht, de basis voor de kijker om zijn eigen mening te vormen. Ik besluit het artikeltje met 'Architectuurkritiek kan net zo meeslepend gebracht worden als bij zo'n vluchtig spelletje voetbal en evenveel kijkers meeslepen. Studio Architectuur ..... na de uitzending de mogelijkheid je af te reageren op een site. Dan worden die geschreven academische kritieken ook weer gevraagd en gelezen, kijk maar naar de voetbal magazines.'

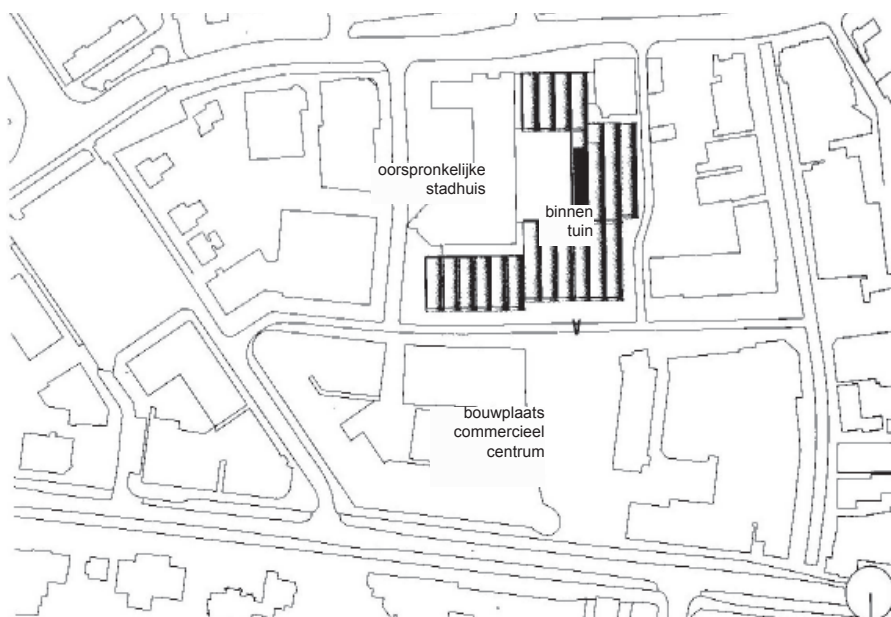
Per omgaande ontvang ik een reactie op mijn artikeltje. Niet het verwachte aanbod om mijn eerste rekening op te sturen voor architectuurkritiek à 20cents per woord, maar een enthousiast 'wij doen het'. Mijn idee wordt uitgevoerd.

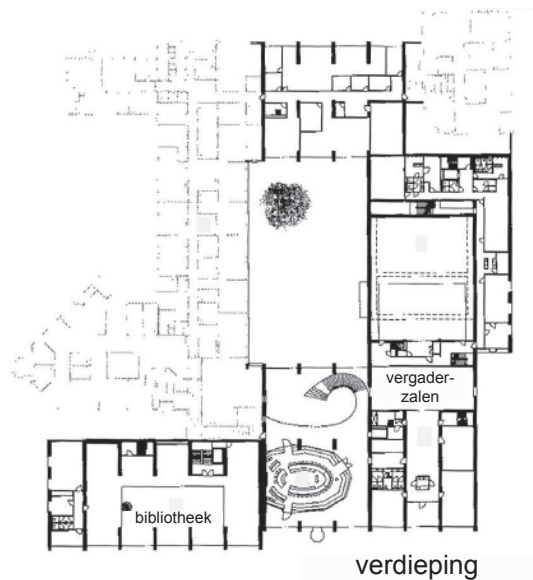
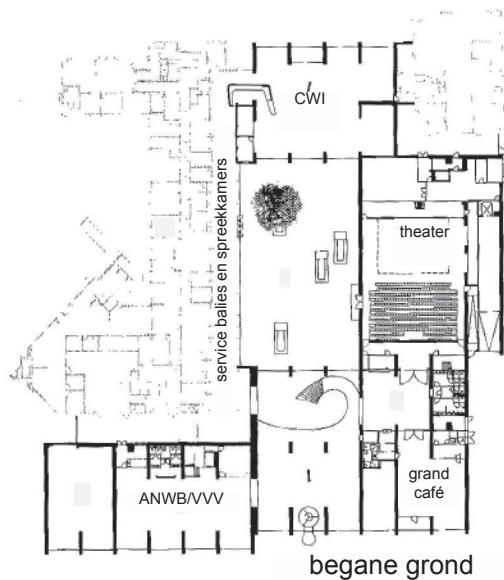

De proefronde vindt half december plaats onder leiding van Eric Frijters. De praktijk blijkt genieten, open discussies met geanimeerd publiek.

Ondertussen blijf ik denken over Het Huis. Mijn aanvankelijke enthousiasme brengt veel architectuurliefhebbers naar Nijverdal. Ikzelf wordt kritischer. In de gebouwen van Kahn en Lewerentz ervaar je meer spanning in de ruimte en de routing. Het volume van het entreegebied van Het Huis is minstens zo groot als de ruimte die het totale theater is toebedeeld. Twee belangrijke onderdelen van het gemeentehuis - de raadzaal en de bestuursvleugel – roepen vraagtekens op. Het gemeentebestuur zit op zolder, zoals ook de organisatie onder de togen huist in het Kimball Art Center. Maar tegenover het profiteren van deze bijzondere sfeer staat de grote afstand tussen het bestuur en de ambtenaren de werkplekken in het voormalige stadhuis. En alleen de gemeentesecretaris en de burgemeester hebben voldoende ramen. De wethouders en het secretariaat komen er bekaaid af. De raadzaal, de gefacetteerde blauwe iglo staat op de entresol. Solitair, te solitair?

De stedenbouwkundige opzet van het Huis roept vragen op. Het artikel in het Jaarboek en de site van Claus en Kaan geven geen informatie over het oorspronkelijke stadhuis en over het stedenbouwkundig plan rondom Het Huis. Ook ben

ik nieuwsgierig of mijn inschatting van de inspiratiebronnen klopt. Een telefoontje naar de architect met wat vragen wordt uitgezet en drie maal herhaald. Dick van Wageningen is druk en ik slik mijn vragen in. Er wordt een gebouw opgespannen tussen twee straten. Het gevolg daarvan is een binnentuin die geen betekenis toevoegt aan het gebouw. Ik probeer dat in mijn stuk te omschrijven met het weergeven van een gevoel 'de binnentuin roept geen verlangen op'. Dat blijkt op de lachspieren te werken van onze leermeesters. Maar mijn humor laat me in de steek. Ik ga korte metten maken met dit gebouw waar zo veel ruimte inzit dat het spanningsveld tussen de architectuur en de gebruiker zoek is.

Het Huis is ruim opgezet. De entreehal is geschikt voor grote ontvangsten en alle gebruikers kunnen via deze hal binnen komen; de bestuurders, de politici en vergadelaars, de bezoekers van het theater, de bibliotheek, het Grand Café en de ANWBwinkel. Deze vertaling van het programma van Claus en Kaan Amsterdam wil ambieert dezelfde betekenis als de Agora van architect Frans van Klingeren: een ontmoetingsplaats. 't Karregat te Eindhoven en De Meerpaal te Dronten zijn hier de architectonische vertaling van. Gebouwen die laagdrempelig zijn voor de burgers, een voor iedereen bruikbare ruimte.

Het ging Hellendoorn zichtbaar niet om een economisch ontwerp maar om de combinatie van functies en daarmee om het moment van ontmoeten.

Het Huis laat het zoeken van balans zien door de architect. Het verlangen naar de onuitwisbare beleving van architectuur zoals die van Kahn en Lewerentz en het zoeken naar zijn positie binnen de veranderende gedachten over de essentie van het publieke gebouw.

Dat is wat Het Huis toont, de tijdgeest, de verandering in de gestelde vraag. Van Stadhuis naar een Huis voor de Stad.

o Het Huis voor Cultuur en Bestuur 2005 - 2007

opdrachtgever gemeente Hellendoorn

ontwerp Claus en Kaan Architecten Amsterdam/ Dick van Wageningen en Felix Claus

o Louis Kahn 1901 of 02-1974

o Sigund Lewerentz 1985-1975

o Kimball Art Center, Forth Worth, Texas 1977

o St Mark's Kirke Bjorkhagen, 1960 en St Petri Kirke Klippan, 1966

o Alvar Aalto 1898-1976, de stad/ cultuurcentra te Säynätsola, Rovaniemi, Seinäjoki en Alarjärvi, 1950-1970

o Frans van Klingeren 1919-1999, 't Karregat Eindhoven 1960 de Meerpaal Dronten 1967

MS dec09/jan10

foto's
madeleine steigenga

plattegronden/ doorsnedes
Jaarboek 2006/07 NAI Publishers 2007